

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Ivris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

14 de Mora.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

descriptio adoleſcentum plebebat. Tercio, sine lege in iudiciis quibus ex bona fide agebatur. Cicer. 3. Offic. C. Aquilius postea, prator ætate Ciceronis, formulas alias introduxit de dolo malo...

¶ Rationes autem huius edicti, tres esse possunt. Prior, quod cum crimen dolus sit, oportuit circumcidi nocendi licentiam: & puniri, l. conuenire, de pactis dota. in P. l. ita vulneratus, ad legem Aquili in P. Item 2. ne malicia, malis sit lucrosa. l. 1. Et ne ex dolo, de dol. in P. l. verum, §. tempus, verſic. hoc quoque, pro ſoc. in P. l. non fraudantur, de reg. iur. l. hominem manda. in P. Et ne simplicitas sit bonis damnosa, §. sed quia, in 2. de fideicommiss. heredit. l. verum, §. tempus, pro ſoc. in P. Nec malitias hominum indugendum est. l. in fundo, de rei vind. P. Et inter bonos & graues, bona fide agere oportet, atque ex damno lucrum subire æquum non est. Caius l. itaque, 29. §. 1. de dol. in P.

¶ Consideramus itaque in dolo res, circa quas dolus fit, personas, & quod geritur. In rebus, pro modicis summis uon dari actionem de dolo, placuit, vsque ad duos aureos. Vlpian. in l. si uoluminum, 10. §. fin. Et Paulus, in l. idem est, 11. Et seq. de dolo. in P. In aliis pro his actio datur quæ dolo facta sunt. l. 1. de dol. in P. l. confus. 28. de reg. iur. Vt si quis non restituit, quod potest restituere. l. si procuratorum, §. dolo facti, manda. in P. Et generaliter, dolus committitur tam in contractibus, quam testamentis & legibus. l. 1. §. si de dolo mali except. lib. 44. Titu. 4. Et vit negotium aliquod est tam bonum sanctumve, quod non sit expulsum doloſis hominum machinationibus: ut per singula ea persequi, non tam difficile, quam impossibile sit. Debet tamen qui de dolo agit, scire quæ in re circumscriptus sit, nec in tâto crimine vagari oportet: exigitque prator, ut comprehendatur, quid dolo malo factum sit. l. item exigit, 17. de dolo in P.

¶ In personis notat Vlpianus, quibusdam non dari actionem de dolo aduersus certam: ut puta, liberis, & libertis, aduersus parentes & patronos: sed nec humili, aduersus eum qui dignitate excellit: non plebeio aduersus consularem: receptæ auctoritatis: non luxurioso aut prodigo, vel alias vili, aduersus hominem emendationis vitæ, sed in horum persona dicendum, in factum, & verbis temperandam, actionem dari, ut bonæ fidei mentio fiat. l. non debet, 12. de dol. in P. de patre & patron. in l. 2. de obſeq. a liber. Et liber. parent. & patron. præſtan. lib. 37. Titu. 15. l. 4. §. aduersus parentes, de dolo mali except. Quamuis aduersus heredes harum personarum possit dari, & heredibus earum, l. heredibus, 14. de dolo. P. dumtaxat, ut in aliis, in quantum de dolo ad eos peruenit. Vlpian. l. si plures, 18. §. 1. de dol. in P. In municipes quæ de dolo non datur actio: nisi si quid ad eos peruenit ex dolo eorum qui res administrant, l. sed si ex dolo, 16. §. 1. de dolo, l. 1. de libert. vniuersita. nam & illi, ut de iurisdictione, de dolo suo conueniantur: d. l. sed si ex dolo, §. de dolo in P. Sic dominus de dolo procuratoris tenetur, in quantum ad illum peruenit, at procurator de dolo suo proculdubio tenetur in solidum. d. l. l. sed si ex dolo, §. item si quid. Nec in pupillum de dolo actio datur, nisi forte hereditario nomine conueniatur, vel si proximus pubertati sit: maxime, si locupletior ex hoc sit factus. l. hered. bus §. fin. de dol. in P. Et proinde in hac actione designari oportet, cuius dolo factum sit, & erga quem. d. l. sed si ex dolo, §. si.

¶ Negotium porro, & quomodo actum sit, expedit in doli quaestione perpendere, ex substantia, & accidentibus modisque distinctionis, ut non immerito huius quaestioni & edicto, causæ cognitionem prator inferuerit. l. 1. Et l. si oleum, 10. §. fin. de dolo in P. l. 2. C. eod. Nam qui iure suo utitur, non videtur dolo facere, l. non videtur, §. 6. de reg. iur. necis, qui iusto iudicis, cui parere decessit, fecit. l. non videtur, 128. §. 1. de reg. iur. P. non si ius publicum sequatur, l. nihil consensus, 117. §. 1. eod. tit. de reg. iur. l. 1. si quis omiffa causæ testam. Cod. si consentientem & scientem fraudasse dicatur: non enim huius dici potest fieri doloſus, vel fraus, l. nemo, 188. de reg. iur. l. de fideicommiss. 11. Et l. cum donationis, 34. C. de transactio. l. 1. §. intelligatur, de edil. ed. Et in P. l. 1. §. fi. de actio. em. in P. cum simil. Inquirimus etiam, ut si magna causâ, & euident calliditas. l.

Et eleganter, §. fi. de dol. P. ¶ Et num dolus vtrique in ter negotium gerentes fiat: nam dolum dolo compensari & elidi placuit. l. domum, de contrahend. emtio. P. l. final. §. sed et si stipuler, de eo per quem facti erit quominus in iudic. sibi. P. l. si duo, 37. de dolo, P. l. si ambo, de compensatio. P. Vt paria delicta mutua compensatione tolluntur. l. viro & uxore, solu. mar. in P. l. cum par delictum, 197. de reg. iur. P. Quo fit, ut contra exceptionem doli mali, non detur doli mali replicatio, iniquumque visum est communem malitiam, petitori quidem præmio esse, ei vero, cum quo ageretur, pœnæ esse. Vlpian. in l. apud Celsum §. Marcellus, de dol. mali. ecce. in P. Quod intelligendum erit, quando dolus ex vtraque parte circa eandem rem commissus est: diuersam enim, si ego in vno negotio dolum tibi feci, tu mihi in alio. Nam tunc vterque nostrum pro dolo agere, sine compensationis d. li metu potest. Marcellus in l. colonus, 12. Et Papinia in l. cum fundum, 18. de vi & vi arma. P. Vlpian. in l. quem admodum, 38. §. 1. de nox. a. actio. li. 9. P. titu. 4. Subinde ignorandum non est, compensationem hanc in delictis admitti priuatis: non autem in illis, quæ vindictam habent publicam. l. 2. §. si publico & l. si vxor. §. index, ad leg. Jul. de adulter. in P. Siquidem compensatio non fit, nisi cum vero debitore. l. 1. Et toto iure, de compens. in P. Qui autem dictum admittit publicum, obnoxius, & debitor est ratione pœnæ, reipublicæ, cuius interest delicta puniri. l. ita vulneratus, ad leg. Ag. in P. Et proinde compensari cum priuato crimen hoc non potest: sed vnumquemque pœnæ sui delicti parti oportet, & ex suo admisso fori subiicit cum, nec alieni criminis successor constituitur, l. crimen patrum, 26. de pœn. in P. l. sanctimus, Cod. eod. titu. neque delictorum concurrentia facit, ut alienius detur impunitus. l. nunquam, 2. de priuatis delict. in P. lib. 47. P. tit. 1. Perpendimus etiam modos emendandi dolum commissum, vel per viam actionis, vel exceptionis: nam interdum, ut paulo ante sup. ca. 1. 2. diximus, dolus dat causam contractui bonæ fidei, & ipso iure tunc corrumpit. l. eleganter, de dolo, §. l. Iulianus, §. si quis colludere, de act. em. in P. l. in causis, 2. de minor. 25. annis. P. l. iuris gentium, §. prator ait, de pact. P. In aliis autem stricti iuris, vel per exceptionem, vel per actionem dolus emendatur. l. dolo, Cod. de inutilib. stipulat. l. metum in magna, §. sed quod ait prator, de eo quod met. cau. læsus tamen dolo ei gere potest, nam velt contractum, vel negotium approbare vel improbare. l. qui nondum, de hered. vel actio. vendit. C. Is tamen qui commisit, nec allegare, nec improbare potest in proprium commodum. l. 2. §. verba itaque ad senatus con. Vellei. Quo imo privilegium quod in negotio doloſo competere alioquin, dolo commissum amittitur. l. in actione. C. de transact. Porro ex eadem causâ proposita est doli exceptio ex qua & actio. l. 1. de dolo mali. except. Permittitur autem & replicatio de dolo, nunc per biensium: olim tantum intra annum. l. fin. C. de dolo. Quamuis in factum actio, in quantum quis ex dolo consequitur perpetuo duret, & contra doloſum, & contra heredes. Vlpian. in l. que ritum, 31. §. fin. de peculio li. 15. P. tit. 1. in heredem, de dolo. in P. Singulare & illud est, exceptionem doli perpetuo durare: quia ea vti non possumus, nisi cum contra nos quis experitur. Contrarium autem in actione quæ potest opponi ad arbitrium agentis gl. in l. que situm, 13. §. fin. in verbis statutum tempus, per l. pure §. si. de dolo mali except. P. l. si pactum, 6. de exceptio. li. 8. Citu. 36. Nec obest agenti vel excipienti de dolo, quod pacto dolus remissus sit futurus: nam pactum illud ratum non est, nec valet in vero dolo qui remitti nequit: quam de præsumto furro admitti possit, ut de vero præterito. l. si vnus §. illud, Et ibi Paul. Castrenſis, de pact. in P. l. in commodato commoda enim P. l. quidam decedens, 6. de admini. tut. P. Si quidem pacta, quæ delinquendi præbent causam, iure repudiantur. l. conuenire, de pact. dotali. P. l. alia causis, §. eleganter, solu. amatrimo. in P. Arque ideo in omni generali remissione, & approbatione negotii gelli, continetur exceptio doli mali. Scauol. in l. Pomponius, de nego. gest. lib. 3. P. tit. 5. l. Aurelio, 21. §. Caius, de l. heratio. lega. lib. 3. P. titu. 3. l. si quis ratione, 10. eod. titu. a. Modestinus in l. tres fratres, 36. de pact. in P.

De Mora. Cap. 14.

- 1 Continuat. Et Mora quid.
2 Diuisio moræ & materia seu rei, & methodus dicendorum.
3 Quomodo interpellatione mora committitur, & de diuersis modis interpellandi.
4 Interpellatio vnica ad moram sufficit.
5 Mora creditoris quomodo, & quando committatur. Et de oblatione reali & verbalis.

- 6 *Mora exigit culpam, aliter non nocet.*
- 7 *Mora & culpa quomodo excusatur ex parte rerum.*
- 8 *Quomodo ex parte personarum.*
- 9 *Quomodo ex parte negotiorum.*
- 10 *Vultus & effectus mora. i. ut perpetuet obligationem.*
- 11 *2. Committatur poena.*
- 12 *3. Debeatur usura, fructus, & quando.*
- 13 *4. Ut desinat estimationem.*
- 14 *5. Damnam condicatur.*
- 15 *6. Penam infligatur.*
- 16 *7. Succedat id quod interest.*

1 **C**onstantissima et superioribus tractationibus eius quod interest, culpa, & doli est de mora notio, quae in debitis persolvendis frequentissimam habet questionem. De ea itaque etiam in genere dicemus, prout Iurisconsultis conuenit. Mora est dilatio temporis, debiti soluendi, vel recipiendi cum culpa. Mora est dilatio temporis, quod debetur, de peculio. in P. l. contra maiores, 16. de inoffic. testam. lib. 3. Causul. 8. l. si debitori, de iudic. P. aut. sed & his, de temp. appel. C. & in genere ad alia quam ad debitum persolvendum, vel respuendum pertinet: & ita dilatio in finitione nostrae morae, pro genere: ut & mora, quae dilatio vel expectatio est, ut apud Ciceronem, Philip. 6. Cum bellum nefarium reipub. viderem, nullam moram sequendi Antonium interponendam putavi. Et apud Terentium. in Andria. Sequere me intro, ne in mora sis. Vnde mora potest esse sine vitio, sine culpa, & cum illis, parua & innoxia, quae non nocet, d. l. si debitori meo, de iudic. P. ut quae non magna, quae sine culpa est. l. item verberatum, 15. §. si. de rei vindic. lib. 6. P. tit. 1. Veluti ea vitiosa negotiis solet ut plerumque esse, quae longa: quia sero medicina paratur.

Cum mala per longas conualuere moras. Ouidius de Trist.

2 **¶** Verba finitionis debiti soluendi & recipiendi, indicant morae diuisionem, ut alia sit debitoris, alia creditoris, l. illud, 17. de periculis, & commo. rei vendi. lib. 18. tit. 7. apparet quoque materia morae, nempe debitum, l. sed si ex stipulatu, de verbor. oblig. P. & a quo mora committatur, & ex formulis legum, secundum quas, per interpellationes & alios modos committitur, & cuius causa, & propter quid inducta haec morae puniuntur, & quare, effectibus demonstratis, consideratisque reliquis classibus speculi artis Syntaxeon nostrarum, ex quibus strictim methodum substruam. Moram debiti committere dicitur, in non soluendo, l. quod te, §. si certum petat. l. si ex legati causa, 13. de verbor. oblig. P. creditor autem in debito non recipiendo, l. accipiam, de usur. C. l. debitor usurarius 7. eod. tit. in P.

3 **¶** Committitur autem tunc debitoris mora, si is statim cum scit, vel posset intelligere se debere statim rem, non soluit vel non praestat, dicta l. quod te, & dict. l. si ex legati vel occidit. l. fundum Cornelia. de nouat. P. Dico statim rem, quia si ante moram res perierit, non tenetur, l. si homo moruus, de verbor. oblig. §. conditiones, eo. tit. ap. Justin. Et sic impossibile, remanet sine obligatione, l. non solum, de actionib. l. impossibilium, de reg. iur. c. nemo potest eo. tit. in lex. §. 1. de inutilibus stip. cum similib. vt non exigatur ideo solutio, neque mora fieri dicatur, quia nulla datur peritio. l. si pupillus, de verbor. oblig. & dicta l. sed si ex stipulatu. eod. tit. In aliis autem ubi petitio locum habet, mora fit, si non soluat debitor cum quis sciret, vel scire posset soluendum esse. Potest autem scire multis modis: veluti si interpellatus congruo tempore & loco, seu legitime monitus debitor, non soluat. l. si ex legati causa, de verbor. oblig. lib. l. illud, de periculo & commo. rei vindic. l. mora, 33. de usur. in P. l. Titia, 36. §. si. de legat. 1. Et haec interpellatio triplicis generis est, diei, legis, & hominis. Dies namque adiecta solutioni faciendae, satis interpellat, & moram inducit efficaciter, nisi fiat. l. magnum, de contrahen. & committen. stipulatio. l. si. de condi. triticar. Lex autem instat & monet sine hominis facto: & ideo si secundum eam, quid non fiat, vel non praestet, moram quis incurrit & damna eius, veluti si constituat tempus soluendi vel faciendi, ut in l. fin. §. praeterea, C. de iure dotium, & in l. 2. Cod. de iure emphyteut. aut si constituat moram ratione rei sine interpellatione committi: quo casu re ipsa mora committitur, & mora in rem, l. si. C. de conditio. ob turp. causam, & irregularis mora dicitur: veluti si non sit cui denuntietur, ut in l. sed et si reipubl. 23. §. 1. de usuris. P. vel si de ea agatur quae fauore minorum, perinde debitores eorum facit morosus, ac si moniti fuissent. l. in minorum Cod. in quib. causis in integ. restituit. non est necessar. Nam & haec, vix aut nunquam in maioribus locum habet, gloss. in l. videamus generaliter, l. 38. in verbor. fin. in rem, de usur. in P. cum iure communi, non ex

re, sed ex persona mora oriatur. l. mora, de usur. in P. Alia item species mora legalis in fure, qui semper in mora censetur esse, quod non restituit furtum, cum sciat, vel scire debeat, vtque interpellatione non indigeat, le alienum possidere, & teneri restituere. Et ita perpetuo tenetur de interitu. l. subraffo, C. de fur. l. si. C. de condit. ob turp. causam, l. si. de conditio. fur. in P. quia perpetuo per eum sufficit videtur, quominus non soluerit: eoque exillimare deberet rem, quae ad le non pertineret, ad alium pertinere deberet, l. fin. C. vnde vi. retinendo per eum furtis certum est, quominus dominus possideret: quare ex culpa & de interitu rei tenetur, l. 1. §. denique Iulianus scribit, de vi & vi arma. in P. l. 43. tit. 15. a quo tamen liberatur, si ante interitum moram purgauerit, & rem obtulerit. ut l. si. de conditio. fur. Interpellatio per hominem fit, vel voce, vel aliis modis, quibus moneri & intelligere potest debitor se soluere oportere, dicta l. quod te, si cert. pet. P. l. si ex legati causa, de verbo oblig. Clemen. final. ut lice non conuictus. in Clemen. vel in iudicio petitione exposita. l. vinum, ubi per iudicem petiit, de verb. oblig. vel extra iudicium, l. nemo, rem suam 82. §. 1. de verb. oblig. vel per litteras nam & per eas voluntas cognoscitur scribitis. l. Paulus, 47. §. quero, de bonis libertor. lib. 38. P. tit. 31. dummodo fiat interpellatio loco, & tempore debito, non alias, l. cum filius familias, §. fin. de verb. oblig. l. mora, de usur. & sint personae, quae capaces sint denuntiationis, alioquin & frustra interpellantur, veluti si pupillus interpellatur, l. sed si ex stipulatu & l. si pupillus, de verbor. oblig. nulla mora, de reg. iur. quia nec is capax est solutionis faciendae, l. quod si forte, §. fin. & l. sequent. de solutio in P. Item si persona non adit quae interpellanda: pro interpellatione habetur protestatio creditoris, quod non possit interpellare & testatione comprehendere, & pro petitione id erit. l. 2. de nautico fauor. in P. lib. 22. tit. 2. ¶ Porro controuertunt interpretes, num vnica interpellatio sufficiat extrajudicialis, an plures exigantur ad moram constituedam. Ego autem vnica sufficere legitime factam, ex qua intelligere debitor potest, se soluere, vel facere, vel dare oportere, d. l. quod te, si certum pet. in P. l. si ex legati causa, de verbor. oblig. P. Nec qui satis certus est, amplius certior fieri debet. l. 1. §. fin. de acti. em. in P. l. 1. de dot. praeleg. P. Atque in hoc distinguo moram, quae vna interpellatione committitur, a contumacia, quae non iustitibus, aut vna solemnibus, quae res continetur, nascitur. l. tres denuntiationes, C. quomodo, & quand. de iud. Cad. peremptorium, de iud. in P. l. contumacia, §. contumax, de res iud. in P. Cuiusmodi causae aliter sunt a morae consideratione alienae, quae exigunt triplicem mentionem praecedentem: veluti de magis de iudice deponendo, ob denegationem iuris factam clericorum, trina requisitio praecedere debet. l. statim, C. de episc. & cler. Et si quis suspectum cum vxore de adulterio velit occidere, ter ante congressum vxoris, ph bete debet, aut si quis ei quem. C. l. Inl. de adul. & de iud. priuandus cliens, prius ter vocari debet. §. 1. de milite vagal. l. 2. Fendorum, §. 22. Sunt & alia his similia, ut in c. ex literis, de consue. & ca. 1. de sup. plenda neglig. praeleg. l. si conuenerit, de pign. act. in P. l. 2. Emlitus Lar. gia. de minor. l. 1. de libell. dimiss. P. Verum non inficias eo, & posse saepius interpellationem factam inueniri, ut in l. si mandato, §. illi illi solutem, manda. in P. Ceterum dico, & quamuis saepe non interpellatur debitor, vnica legitima interpellatione posse in mora constitui. ¶ Mora creditoris tunc committitur, quando oblatum debitorum a debitore, & depositum legitime, suo loco & tempore, creditor illud non capit, quo casu mora nocet creditori, & a periculo interitus liberatur debitor, dict. l. accipiam, C. de usur. & l. debitor usurarius, eo. tit. in P. l. 2. §. si. C. de iur. emphyteo. l. obsequatione, C. de solutio. l. si solutus, 39. & l. qui decem, 72. eo. tit. P. l. illud, de pers. rei vend. P. quia damnus hoc culpa creditoris aduenisse videtur, & illi imputandum. Vt quando eius opera res perit, l. si opera creditoris, de doli mal. except. in P. quae omnia intelligenda cum temperamento. Primum vt ita demum periculum & mora creditoris sit, si res, quae oblata & consignata est, fuerit sine die pure debita: nam si dies dicta fuit solutioni cum poena, & post moram suam, debitor transacta die obtulerit, poena semel commissa praestanda est, nec purgatur mora commissa, obligatione. Contra, si quid dare quis dumtaxat teneatur, l. Celsus ait, 28. de recept. arbitri. in P. quia semel mora facta a debitore, qui rem integram obtulit, & obligauit creditori, per mora creditoris tollitur, paulo citatus proximo legibus & l. semel mora sol. mat. l. si duo, 16. §. si. & lege, sed. §. alia die, l. 17. de consue. pecunia, lib. 13. P. tit. 5. dummodo quod ob signatum est, alii obligatum non sit, l. creditor, 102. de solutio in P. & consignatum debitor in vsus suos non conuerterit. l. debitor usurarius, de usur. in P. l. qui potior, in pign. habeant. C. Nam nec aliena

aliena res in solutum dari potest: nec consignatio constare videtur, quae reuocata est. Et proinde, cosa labialis oblatio extra iudicium, non constituit creditorem in mora, quia nulla consignatio seu depositio adest, quae requiritur, & realis est. Quamuis in iudicio labialis oblatio pro consignatione habeatur, *si rem alienam. in 1. §. si de pigno. et. propter iudiciorum auctoritatem, quae sine effectu oblationes, si acceptentur a creditore, non paterentur adire. l. confessus, de confess. P. l. seruo inuito, 6 §. §. cum prior, ad Se. Trebell. P. Quare his obliuatis, vltima mora. ei qui eam committit nocet. l. hominem, manda. P. l. illud, de peric. Et commo. rei ven. P. Ita mora sua cui libet erit nociua, c. mora, de reg. iur. in sexto. P. l. si in Asia, §. si de positi. P. l. in condemnatione, 17 §. §. vnicuique, de reg. iur. P. sed postrema prior emendatur.*

6 ¶ Ceterum ita demum mora debitori vel creditori nocet, si ea culpa sit, id est, si culpa interueniat: sic propter culpam mora quae suo nomine adaphiorum quid refert, transiit in reprehensionem & poenam, atque singulari tractatione hanc mora reprehensibilis, ab aliis generibus morae, de quibus hic nihil agitur, seceratur. & mora haec delicti dicitur, *Accursus in l. mora, §. in verbo tenetur, de vsur. in P. & frustratio. l. hominem, manda. P. alioquin non omne, quod differendi causa optima ratione fit, mora est annumerandum. l. sciendum, de vsur. in P. Sed perpendimus num culpa debitoris, vel creditoris, res deterior facta fuerit, vel perierit, ut eius sit damnum. l. si filius familias, in P. 1. §. si post diuortium, de iur. do. P. l. nemo rem suam cui iur. §. 1. de ver. bo. oblig. Nec æquum esset, ut sine facta suo quis rebus suis per alterius factum priuaretur, *l. id quod nostrum, de reg. iur. & mora sua cuique nocere debet, non alii. c. mora, de reg. iur. in sexto. l. in condemnatione, §. vnicuique, eo. iur. in P. Atque qui culpa vacat, & immunis a poena esse debet. c. 2. de consuetud. ap. Greg. c. sine culpa, de reg. iur. in sexto. l. si deo, 7. c. de iis quib. ut indignis. Sicuti ei non est qui pupillum imputandum, qui facit quod potest. *contra, l. 16. de inoffi. testa. l. 3. C. iur. 28.***

7 ¶ Quamobrem in mora censenda vel excusanda, ad culpam transeundum est, num ea sit, an vero excusari possit. Quando autem culpa dicitur, antea iam explicauit *supra hoc lib. ca. 11. At quædo culpa excusari & mora possit, paucis ex rebus, personis, & negotiis quæ gerantur colligere licet. Ex parte rerum quidem excusatur quis a mora, si res debita difficilis sit præstationi. l. cum seruus, de lega. 1. propter casum aliquem fortuitum. *ut in l. si vebenda, §. pen. ad leg. Rhodiam, de iact. in P. Si alibi res sit, quam vbi præstari iussit testator, neque intra tempus a testatore dictum adduci queat, l. si decessit, qui satisda. cogan. l. si ex legati causa, & l. si homo mortuus, de verb. oblig. g. P. quia tunc verum est, non itare per debitorum, quamuis res detur: idcirco cessat ratio morae, culpa videlicet, effectus quoque, *cum cessante, de appellat. l. ea. l. de conditio, ob causam, C. l. 1. §. si de donat. in P. Idipsum quoque locum habebit, si res pereat ante moram, l. si Strybus, de verb. oblig. P. vel intra dilationem concessam ad soluendum debitori, sine eius dolo tamen, vel absque culpa alia. l. cum filius familias, §. fin. de verb. oblig. Nam si interpellatio soluendi fiat intra hanc dilationem, nocere non potest debitori, neque si res intereat postquam interpellationem intra tamen dilationem, ei officit, *l. quoties, qui satisda. cogan. in P. non secus ac si nulla facta fuisset. paria quippe sunt, aliquid non fieri, vel fieri inuititer. Nec præstat impedimentum, quod de iure non potest sortiri effectum. *reg. iur. non præstant, in sexto. Factaque in diem promissione, inspicitur tempus solutionis faciendæ, *l. quoties, de verb. oblig. quia medium tempus, adiectum censetur in gratiam debitoris. l. quod in diem de solut. l. cum tempus, de reg. iur. Neque proprie videtur debitor, qui in diem debet, ut pote qui exceptione aliqua se tueri potest, et si vere sit debitor, si sub conditione debeat. *l. si cui, de actio. P. Statim enim quidem quod in diem promissum est debetur, sed non statim peti potest: nisi adueniente die. *l. omnis stipulatio, de verb. obligat. Et plus petit quàm debeat, qui ante tempus quod debetur petit. §. plus autem, de actio. ap. Iust. c. 1. de plus petito. ap. Gregorium §. non solum, de fidei commissis. Item ex parte rei impeditur mora, si ea quæ petitur vel debetur, non sit liquida. *l. statuli liberi, de statuli libero. in P. Nec incerta veniunt in certam considerationem, neque in præstationem vel collationem, *l. §. sed cum, de colla. bono. P. nec in condemnationem. *l. quidam referunt, de reb. cre. in P. l. si de compensat. §. curare, de actio. l. 1. §. 2. de senten. qua sine certa quantitate profertur. C.***********

8 ¶ Ex parte porro personarum, excusatur mora sine dilatio, & culpa, variis modis: ut si pupillus sine tutoris auctoritate promiserit, & res promissa pereat tibi enim nulla mora, quia nulla potest esse petitio. *l. si pupillus, de verb. oblig. l. nulla mora, de reg. iur. Item si*

cui cotingat abesse reipubl. causa iuste, vel capiatur ab hostibus. *l. sed est si republica, de vsur. in P. Nec absentia iusta & necessaria solet obesse, vbi agitur potissimum de damno absentis euitando. *l. nec non, & l. non negligentibus, & l. fin. ex quib. causis. maior. in P. l. absentia, de reg. iur. in P. Aut si mora fuerit postea commissæ per creditorem: nam prior debitoris tunc excusatur, ut purgata, *l. illud, de pericul. & commo. rei ven. in P. l. hominem, manda. in P. cum similib. supra notat. dum ageremus de mora creditoris, & aliis quibuldam modis excusatur quoque, ut si pupillus cui soluendum est, tutores non habet. *l. pecunia, §. si. & l. cum quidam, §. si pupillo, de vsu. in P. ¶ At ex ratione eius, quod geritur, mora excusatur, si negotio quod gestum est, angustius tempus soluendæ vel faciendæ rei, quam exigatur, adiectum sit. *ut in l. in solam, §. 1. loca. P. & l. non vti que, §. si quis ita stipuletur, de eo quod certo loco. Neque angustia temporis nocere debet rebus quibus adicitur. *l. si mibi, & §. 1. de leg. 1. C. l. qui sine dolo malo, de reg. iur. in P. l. si quis solutioni. & l. sciendum, de vsur. in P. l. 3. §. si quis paratus sit, quod vi aut clam. Idipsum censeo si quis moras necet solutioni, dum iustas causas litigandi persequitur. *l. eum quem temere, de iudicis. P. l. quod solidum, §. etiam res publica, de lega. 2. Iusta enim litigandi causa, & a culpa liberabit, & mora, sicut & ab impensarum & sumtum periculo. *lege illud, de peti. hered. P. Et proinde ius suum bona fide in iudicio defendens, non tenetur de interitu rei superueniente lite pendente. *lege nemo rem suam, in 1. §. 1. de verb. oblig. Quemadmodum contra mala fidei postulator in mora constituitur per petitionem iudicalem: quod maluerit litigare, quam soluere. *l. fin. ff. de cond. furt. l. in re furtiua ff. eodem. Et qui ante litem in mora iam erat constitutus, per litis defensionem, ab ea non liberatur, ut in fure, dicimus, qui perpetuo in mora censetur esse, ob malam fidem, *l. si. l. de condit. furtiua. ante oblationem. Subinde probabilis ignorantia eximit a periculo moræ debitorem, si ignoret quid, quantum, quale, & quando, soluendum sit: facti quippe ignorantia, potissimum alterius, excusat. *l. 1. 2. 3. de iur. & fact. ignor. in P. l. qui in alterius, de reg. iur. l. si pro suo. Idcirco ad tollendam hanc excusationem, inueniuntur interpellationes, quibus ignorantia monetur, quid, quale, quantum, & quando, & quomodo soluendum, dandum, faciendum, & sit sed et si nouatio debiti facta post moram est a creditore, interitus sequens ad moram non pertinet. *l. qui decem, 72 §. si cum mihi, de solut. in P. ¶ Diriguntur autem istæ tractationes moræ, ad singularia quædam commoda consequenda, quæ septem utilitates præbent: prima, ut si res perierit post moram, perinde habeatur, ac si supereslet, ratione æstimationis faciendæ quanti plurimi a tempore moræ: idque est quod dicimus, moram perpetuare obligationem. *Paul. l. si seruus, 91 §. nunc videamus, & sequentibus §. §. Et si ex legati cau. & l. nemo rem suam utiliter, §. si post moram, de verb. oblig. l. quod te, de reb. cre. in P. l. 2. de fruct. & l. expens. C. l. certum, de rei vindic. in P. l. apud Julianum: alius Africanus, 40 §. 1. de leg. 1. l. Titia Scio, 89 §. vsus, de lega. 2. si mora non fuerit purgata & abolita, *l. illud, de peri. & cum rei vend. vel si post moram facta creditoris, vel dolo non perierit: veluti si creditor post moram debitoris seruum debitum non interemerit, vel aliter res eius facta non sit in blata. *l. illud, & l. legis Aquilia, ad leg. Aquil. in P. Ita enim dolus culpæ præponderat. *l. ut si obstritrix, §. si. ad l. Aquil. neque maliis hominum indulgendum est. *l. in fundo, de rei vindic. in P. Obseruandum autem hic extra moram, seu sine mora, & ob culpam posse pro interitu rei debitorum, vel alium teneri, *ut in l. fin. §. si ea conditione, ad leg. Rhod. de iact. allamq; ob causam, ut in l. 1. §. sape euenit, de positi. in P. Quare cauendum est, ne diuersa confundamus, neue miscemus debitum speciei, de cuius cōtrauerfia mora agit, cum debito generis, vel quantitatis. Siquidem mora in debito speciei seu indiuidui, facit vt teneatur debitor post moram: antea vero perempta speciei, non teneatur. At hæc considerari non expedit in debito generis, vel quantitatis: quia genus, seu species secundum dialecticos, & quantitas, perire non possunt, *l. in ratione, §. incerta, de l. Falcid. quia indiuidua etsi pereant, tamen eiusdem generis & eiusdem quantitatis alia dantur, & solui possunt, *l. 2. de reb. cred. P. nisi quantitas in indiuiduum transeat demonstratione, aut consignatione: quia tunc illa quantitas indiuidui natura censetur, & periculum neque tenebit ad morosum, & ante moram perempta liberabit debitorem, *ut in l. qui decem, de solutio. in P. Cum tamen in aliis, incendum, vel interitus artis alieni in genere & quantitate consistentis, non liberet debitorem. *l. incendium, si cert. per. a. C. §. item is cuius aliqua, qui. mod. re contrah. oblig.***********************

¶ Secunda moræ utilitas & effectus: ut ea commissa, qui in 10

eam incidit, poenam debeat comprehensam conuentione debiti, si non solauisset, vel fecisset, vel tradidisset. *l. ita stipulatus, §. item si quis ita stipulatus de verb. oblig. l. si poenam quando dies lega. ced. in P. l. 1. §. item si ita legatum, ad leg. Falcid. in P. l. si homo mortuus. sumpta a contrario sensu, de verbor. oblig. l. Celsus, de recep. arb. P.*

¶ Tertia, vt in contractibus & negotiis bonæ fidei, post moram quis teneatur ad vltimas, si conuenerit die conuentionis: si non conuenerit a tempore moræ, *l. in bonafidei, C. de usuris l. mora §. in contractibus, & l. cum quidam §. Labeo. eo. tit. in P. & ad fructus ab eodem tempore. l. quis, de usu in P. l. in fideicommissi, & l. postulante, ad senatuscon. Trebell. in P. Fructus autem in contractibus stricti iuris, a tempore litis contestationis, *l. cum fundus, si cor. peta. in P. Et fructus quoque rei legatæ debentur a tempore litis contestatæ, si quidem antea non fuerit heres in mora: nam eo casu a tempore moræ præstat, gloss. in l. de fructib. & lit. expens. Cod. pro l. Titia Scio, 89. §. de lega. 2. & l. si quis seruo, 86. eo. tit. facit l. adiles etiam in 1. §. item sciendum, de adilit. edicto, videlicet quod pertinet ad fructus percipiendos restituendos. Nam pro perceptis, tenetur esse heres restituere a tempore mortis testatoris, *l. Herennius 2. de usur. quia ab eo tempore, recta via, nisi si qua conditio prohibeat, transit in legatarium legatum, l. Titio, de furt. in P.***

¶ Quarta vtilitas, vt moræ tempus æstimationem rei definit, *l. vinum, de reb. cred. in l. in hac actione, & l. fin. de condit. tri.*

¶ Quinta, vt post moram faciendi, datum ob causam possit condici, *l. 3. §. de condit. cau. da. l. si pecuniam §. si eo. tit. l. natur alis, de præscrip. verbis. P.*

¶ Sexta, vt heres qui partem reliquam a patre filio inficiatur soluere, ob moram damnatus, eam cum alia tertia parte præstare cogatur, *l. si quis in suo. C. de inoffic. testa. vt qui morosus est in reddendo deposito, incendii, ruinae, naufragiue causa, supra illud duplum reddat, l. 1. §. prætor aut. deposit. in P.*

¶ Septima, vt in obligationibus faciendi, post moram succedat repetitio eius quod interest. *l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus, de verbor. oblig. l. si quis ab alio. 1. §. si de re iudi in P. l. si ubi dero vt manumittis, de præscri. ver. in P.*

De Actionibus quæ augentur per Inficiationem, & Condemnationem sumtuum seu impensarum. Cap. 15.

- 1 Accessio fit obligationi per inficiationem, vt in l. Aquilia, & Deposito, Relictis ad pios actus & alios.
- 2 Mendacium quando puniatur.
- 3 Augentur & obligationes & actiones Condemnatione expensarum.

¶ Vemadmodum ex culpa, & mora, accessiones fiunt actionibus & obligationibus, sic aliunde etiam aliæ his accedunt & petuntur: vt in quibus lis crescit per inficiationem, sicut in lege Aquilia, §. si de oblig. que ex quas. contract. Nam contra negantem, ex lege Aquilia, si eum damnum per iniuriam dedisse probetur, dupli procedit condemnatio, *l. 4. & §. de l. Aquil. 3. C. tit. 3. l. inde Neratius, §. hac act. eo. in P. §. studium, de triente, & semiss. in a. ub. in confidentem in simplum, §. sed furti, de act. l. eum que, de in re iur. Item in actione depositi ex incendii, ruinae, naufragiue occasione, §. in duplum, de acti. dict. §. sed furti l. 1. §. merito, de pos. in P. & in relictis, piis & venerabilibus locis, §. si de oblig. que ex qua. contract. n. a. §. sed furti quidem de acti. §. aduersus, de poena temere liti. Si quis heres contumax fuerit in reddenda filio testatoris relictæ legitima, *l. si quis in suo testamento, C. de inoffic. testa. si quis inficiatus sit numerationem pecunie, a. ub. contra qui propriam, de non numer. pe. C. §. studium, verfic. si enim protulerint, de triente, & semiss. in a. ub. colla 3. si se dicat non possidere: nam conuictus ob mendacium priuatur possessione, quæ traditur in rem agenti, *l. si de rei vindic. l. 6. P. tit. 1. Sicque in aliis pluribus in quibus mendacium mala fides, & dolus puniuntur, quando in præiudicium alterius vergunt, l. eum qui se patrem, §. quod cum eo qui in alien. & c. l. 14. P. tit. 5. cum simi.***

- 1 Alioquin enim mendacia quæ neminem lædunt, etsi quod ad Deum pertinet digna sint poena, *cap. ne quis. 22. q. 2. & rotas illa quæst. tamen iure politica non valde persequuntur, l. quod falso iutor, aut. C. de ata §. si de inter. acti. l. fundum §. si de enic. & ubi gl. quando autem nocet tractatur in l. summo ad municipia. l. si legibus, si contra ius vel util. public. c. super literis, & c. sedes de rescrip.*
- 2 Augentur & actionum vtilitates, condemnatione expensarum, quibus damnatur aduersarius qui in manifesta contuma-

cia fuit, *l. constitutus, de procura. & qui deficit in probatione exceptionis propositæ calumniolæ, c. exceptionem, de excep. si non habuerit iustam causam litigandi, cum quem temere, de ind. l. pro perandum, §. sin autem, & §. etsi quidem, de iudic. C. c. delicti, de dolo & contuma. c. calumniam, de poena. quin & antequam vltimus contumax audiat, expensas contumaciæ refundere debet, *l. quonia, §. in aliis. vt lite nou. contesta. l. sancimus, C. de iudicis, quando autem appellans condemnandus sit in expensis appellationis, vide gloss. in c. si de dolo & contu. & in c. cum venissent, expe. de indi. Qui tamē agit, recte fore consulit, si petat de expensis sententiam ferri: quomissa condemnatione sumtuum, post terminatum litem, petitio eorum non admittitur. l. terminatio, de fructib. & lit. expens.**

Quibus minuitur aut tollitur Obligatio, & Actio: & de Impensarum Repetitione. Cap. 16.

- 1 Auctoritate legum quando minuantur actiones.
- 2 Persona qua damnantur, in quantum facere etiam non possunt.
- 3 Minuitur actionem, Compensatio.
- 4 & Deductio impensarum factarum, & de impensarum diuisione.
- 5 Quomodo, & quales Impensas bonafidei & mala fidei possessor repetat.
- 6 Expensas factas quales procurator repetit.
- 7 ad Expensas condemnandus improbus litigator.

¶ Obligaciones porro & actiones minuantur, & minus quam natura prior illarum poposcit, consequimur pluribus modis: vel auctoritate, seu precepto legum, vel re ipsa. Auctoritate & præscripto legum, sunt quædam personæ, quæ in plus non condemnantur, quam facere possunt, a quibus non totum, quod habent extorquendum est, sed habenda ratio est ipsarum, ne egeant, *l. in condemnatione l. 3. de regul. iuris. P. l. sunt qui, 16. de rem. lib. 42. P. tit. 1. & ita non damnantur in solidum.*

¶ Sic in humanum visum est, eum qui bonis cessit, & spoliatum fortibus suis, in solidum damnari, §. si. de acti. l. qui bonus, de cessio bonor. in P. Cuiusmodi & sunt socii, omnium bonorum maximæ, dicta l. sunt qui & alii, l. verum, pro socio. patens, dicta l. sunt qui, & l. seg. patronus, patrona, l. patronus, 17. de re iudic. libenque eorum: maritus, in dote, dicta l. patronus, & l. marium, sol. mar. §. item si de do. P. de acti. l. inter eos, de re iudic. miles qui sub armata est militia, l. miles, 1. l. 6. & litem miles, 18. de re iudic. l. stipendia, & l. si. §. item miles, de exc. rei iudic. C. Quod & ad aduocatum extendit Accursius, glo. d. l. miles in verbo facere, cui priuilegium Castrensis peculii a iure cōmunicatur. l. foris de aduoca. diuersi iudic. Item & multo magis ad militem cælestis militiae, clericum videlicet, & ad ecclesiasticam personam pertinere dicemus, gloss. in d. l. miles, per legem sacrosanctæ, de episcop. & cler. C. Is que que ex causa donationis conuenitur, in quantum facere potest, condemnatur, si ab eo cui donatum conueniatur, l. inter eos, 19. §. ita quoque, de re iudic. In eum quoque qui emancipatus, aut exheredatus est, quive se abstinerit ab hereditate eius, cuius in potestate, cum is moritur, fuerit, eius rei nomine quæ contracta cum eo fuerit, cum is in potestate esset, siue sua voluntate, siue iussu eius, in cuius potestate fuerit, contraxerit, siue in ipsius peculium, siue in patrimonium eius, cuius in potestate fuerit, ea res redacta fuerit, actio, causa cognita datur, in id quod facere potest, *l. ipian in l. 2. & 4. & l. pater. 7. quod cum eo, qui in alie. potest. est nego. gest. est. dicit. lib. 14. P. tit. 5. Pater quoque pro debitis filii fam. aut serui conuentus, non in solidum, sed in quantum in peculio est, tenetur, & damnatur, §. sunt prætera, de actio. in P.*

¶ Minuit quoque quantitatem actione comprehensam obiecta compensatio, vel debiti ad debitum, prout proprio titulo de compensationibus paulo post, Deo fauente, distinguemus. §. pen. de act. In fin. l. 1. de compensatio. in P. §. in bonafidei, de act. l. vlti. de compens. ¶ Item minuantur actiones, per deductionem impensarum, vel in iudicio factarum, si condemnetur actor ad eas: vel si extra iudicium fiant, pro re, vel circa rem, vel in re, cum distinctione tamen. Nam impensarum aliæ sunt necessariae, aliæ viles, aliæ voluptariae, *l. 1. de impens. in reb. dot. fact. lib. 25. P. tit. 1. Necessariae quæ in se habent necessitatem impendendi, d. l. 1. §. 1. de impens. in reb. dot. fact. quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura sit, impens. 79. de verb. signi. l. impens. 1. 4. de impens. in reb. do. fact. Viles Fulcious esse ait, quæ meliorem rem faciunt, deteriorē esse non sinit: quæ quibus reditus acquirantur domino, d. l. imp. §. 1. & quæ rem meliorem, cui adhibentur, faciunt, *l. p. l. quod dicitur, §. si. & Paul. in l. sequa de impens. in reb. dot. fact.**